

Mutual effects of language and culture

د ژبې او فرهنگ دوه اړخيزې اغېزې

Maqsood Khan Afghan*

Dr. Ahmed Ali Aajaz**

Abstract:

Language and culture are interrelated and to some extent are interwoven. Every culture is evolved from language and progress in language lies progress in culture. Similarly no society is understandable without forming relationship between culture and language of that very society. In start I will put forward different views of different scholars about culture following by forming and analyzing of relationship between language and culture. This is something natural that inhabitants of a specific society are much impacted by their language and culture, it is none but language through which ideas -

Thoughts of one society are shared by inhabitants of other society. More the ideological evolution and progress of a society can rightly be called progress and evolution of language in one way and culture in other way. It is the language help in communicating knowledge . Information and ideas from one culture to other. In simple words we can say that language and culture are integral parts of each other progress of one character will be called progress of the other character. This is something natural that progress and evolution of culture reflects in progress in language increasing its words -

Suppose if there is no hurdles and obstacles in the progress and evolution of culture will definitely resulted in progress in language. A language is not limited to spoken words but in the large context needs mobility and progress. Without progress

* PhD Scholar Department of Pashto University of Peshawar

** Assistant Professor Department of Pashto University of Peshawar

in culture no progress can be seen in. Language and vice-versa. In this paper I will not only discuss and compare different views of different thinkers. Scholars about culture and language but will also compare the cultural and linguistic entities of different Regional cultures. It will far more helpful in understanding the relationship between culture and language in different perspectives -

Key Words: Culture, Language, Mutual Effects, Pashto

ددې مقالې په لومړيو کښې به د کلتور د پېژند په تړاو ځينې نظرونه وړاندې شي او وروسته به په کلتور د ژبې او پر ژبې د کلتور په اغېزو بحث وشي -
خومره، چې کلتور په ژبه کښې رېښې غځولې، په همغه اندازه د ژبې ويوونکو هم پر کلتور خپل سيورے غورولے دے -

د کلچر کلمه د لومړي ځل لپاره په دولسمه لمريزه پېړۍ کښې E. R.

Taylor وکاروله او داسې ئې تعريف کړه: کلتور يا کلچر يوه پېچلې اصطلاح

ده، چې معلومات، اعتقادات، هنرونه، اخلاق، قوانين، آداب و دودونه

او ټول هغه تمايلات، قابليتونه او کسب کړي عادتونه په کښې دي، چې

انسان ئې د ټولنيز غړيتوب په درشل کښې تر لاسه کوي - ۱

د کلتور کلمه چې دمادي او معنوي ارزښتونو د ټولگې په څېر تعبير يږي او دانسانانو په مرسته ايجاد يږي؛ د لاتيني ژبې له رېښې څخه په بېلابېلو ډولونو او اشکالو اروپايي ژبو ته ورننوتلې ده، چې په انگرېزي کښې د کلچر په بڼه ده، چې تر هر څه لومړی د اگريکلچر په کلمه کښې مخې ته راځي ددې ترڅنگ د کلچر د کلمې مترادف ثقافت او فرهنگ د بنوونې او روزنې په اړه اساسي او گټور بدلونونه رامنځته کول، تعليمات، پوهه، فني پېژندگلو، عمومي معرفت په معنی هم کار بدلې دی يعنې بې فرهنگه او بې کلتوره د د بېسوادی، جهل خرافات او بې تعليمی په مفهوم دي -

د عميد فارسي قاموس د علم، پوهې، ادب، معرفت، تعليم او

تربئې، د يو قوم يا ملت علمي آثار او هم د لغتونو د کتاب په معنا

چې د يوې ژبې لغتونه په کښې شرح شوي دي - د فرهنگ په نامه

یادوي او فرهنگي هغه چا ته ویل کیږي، چې فرهنگ ته منسوب وي

۲ -

یعني معلم او مربي یعنی با فرهنگ او با ادبه سړی، فرهنگیان ئي جمع او فرهنگستان مدرسې، مکتب، د تعلیم او تربیې خای ته وائي په بریتانیکا انسایکلو پیډیا کښې د کلتور (کلچر) په باره کښې داسې لیکل شوي دي :

کلتور دخلکو عادات یا طریقي دي ، د هر شي نشونما ده ، چې یوې ځانگړې پالنې ته ضرورت لري ، په مطالعه سره سړی ښه کیږي او د کلتور خاوند کیږي یعنی د علم او هنر استعداد لري ۳

کلتور یا کلچر په خپل پراخ تعریف کښې دیوې سیمې دخلکو په حال او ماضي کښې دامیالو ، اعمالو ، لاسي هنرونو ، کرنې ، مذهب ، اقتصاد ، روایاتو ، ژبو او افسانې مجموعې ته ویل کیږي ،

فلسفي انسایکلو پیډیا کلتور په دې اړه لیکي :

دیوې ټولني رشد او ځانگړې سطحه ، اخلاقي اړخونه او دانسان استعدادونه چې په یوه ځانگړي فورم او شکل کښې تکامل وکړي ، دخلکو فعالیتونه ، مادي او معنوي ارزښتونه چې دیوې ټولني دانسانانو له خوا رامنځته کیږي د کلتور یا فرهنگ معنا ورکوي، چې په دې ډول د کلتور تصور د انسان او ټولني څخه د باندې وجود نه لري - ۴

د لومړي ځل لپاره په شلمې پېړۍ کښې دوو امریکایي ژبپوهانو اودارد ساپیر او بنجامین ورف د ژبې او کلتور د اړیکو په تړاو خپل نظرونه وړاندې کړل - د ساپیر ورف (Sapir Worf Hypothesis) د نظر پر اساس ټولې هغه ټولني، چې له کومو ژبو څخه گټه پورته کوي، دا ژبې د دوي پر افکارو، کړنو او حتا د دوي په ستوني کښې په غږ جوړونکو الوهم اثر کوي -

دا نظریات د ژبپوهنې په برخه کښې نوي گڼل کېږي - له کومې ورځې څخه، چې دا نظرونه وړاندې شوي، څېړونکي دې نتیجې ته رسېدلي، چې ژبه پر کلتور او کلتور پر ژبه یو ډول اثر لري -

د ژبې او کلتور تر منځ اړیکې:

د ژبو څېړنه د کلتوري مطالعې له میتودونو څخه گڼل کېږي، ځکه چې ژبه هغه تاریخي واقعیتونه ټولني ته وړاندې کوي، کوم چې د تاریخ په پاڼو کې نه تر سترگو کېږي. د مثال په ډول پخوا او یا اوس مونږ او تاسو ډوډۍ ته څو ډوله نومونه لرو، یا ورته نور وییونه، چې په ټوله کې د یو شي او پدیدې لپاره پکار وړل کېږي، لکه ټیکله، روټۍ، مړۍ ډوډۍ..... او ورته نور.

هر هغه څه، چې د انسان د فکري فعالیت په پایله کې منځته راځي، د ژبې له لارې نورو ته تشریح او ورپوهول کېږي او د انسان د فکري فعالیت د تولیداتو په باره کې څرگندونې هم د یوه چاپیریال څخه بل چاپیریال ته د ژبې په واسطه انتقال مومي. کله چې د انسانانو د تجربې او د دوي د انکشافاتو او اختراعاتو په باره کې نور ته معلومات وړاندې کېږي، دا کار یوازې او یوازې د ژبې په ذریعه انتقال مومي. نو په ساده ډول ویلا شو، چې ژبه او کلتور له یو او بل سره نه شلېدونکي اړیکې لري.

د کلتور له بدلون سره سمه ژبه هم بدلون ته غاړه ږدي او دا بدلونونه په یوه ژبه په تېره بیا د هغې په ویي پانگه کې په خورا اسانۍ سره تر سترگو کېږي. په همدې ډول د یوې ژبې پرمختګ په اصل کې د یوې ټولني د کلتور د پرمختګ بنسټګر ويی کوي. دا متقابل اغېز اصلاً د دوي تر منځ د تلپاتې رابطې نښه ده، تر څو یورې چې بشري ټولني شتون ولري نو ژبه او کلتور به ئې هم یوځای او خوا پر خوا پرمخ روان وي. ۵

که څه هم په پښتو ژبه کې ډوډۍ او یا ورته نورو پدېدو او شيانو ته له یو څخه زیات وییونه کارېدل، ولې اوس تر ډېره یوازې او یوازې یو ټولمنلي ویی کارول کېږي، چې ژبه تر ننه هغه پخواني وییونه له ځان سره ساتلي دي، چې تر ډېره د تاریخ په پاڼو کې نه تر سترگو کېږي. په یوې ژبې کې پرمختګ او پرمخون په اصل کې د یوه ولس او ټولني پرمختګ د، همدارنگه په حقیقت کې د یوې ټولني پرمختګ په اصل کې د یوه کلتور پرمختګ بلل کېږي.

مونږ ډير داسې ولسونه پېژنو، چې د بېلابېلو عواملو پر اساس ئې د کلتوري پرمختگ مخه نېول شوې، يعنې د دوي ژبې او کلتوري پدېدو ته دا چانس نه دي ورکړل شوي، چې انکشاف وکړي، همدغه علت دي، چې ژبه ئې وروسته پاتې شوې ده او هماغسې چې حق ئې دے او بايد پالل شوے وے نه ده پالل شوې۔

په هره اندازه، چې د يوې ټولنې کلتور وده او پرمختگ کوي، په همغه کچه به يوه ژبه په تېره بيا د هغې په لغوي ذخيره کښې بدلون منځ ته راځي۔ که چېرې د کلتور د پرمختگ لپاره شرايط مساعد نه شي، نو د ژبې غنا او پرمختگ يو ناشوني کار دي، ځکه ژبه تش د خولې په خبرو انکشاف نه کوي، بلکښې عملي کار غواړي، دا عملي کار په واقعيت کښې د انسان او انساني ټولنې کلتوري هڅې او فعاليت دي، چې حتماً به د هغه کلتور په يوه نه يوې برخې پورې تړلې وي۔

د مثال په ډول په کوريايي ژبه کښې ملکي ضمير د اول شخص لپاره معمولاً جمع کارول کېږي۔ که تاسو له دوي سره خبرې وکړئ، نو دوي په خپلو خبرو کښې اکثره ويوونه جمع کاروي، لکه زما هېواد، زما کور، زما مدرسه، دوي ئې زما هېوادونه، زما کورونه او زما مدرسې کاروي۔ په داسې حال کښې، چې په انگرېزي ژبه کښې (My Country/ My home) ويل کېږي، مگر د کوريايي کلتور خلکو پر ژبې دومره اثر کړے، چې خلک دا ډول کلمات د هغه چا لپاره کاروي، کوم کس، چې له ځان څخه غوره گڼي۔

په کوريايي ژبه کښې که چېرته تاسو د خپل دوست سره خبرې اترې کوي، کولې شي له Na-Yi او Bab له ويوونو څخه گټه پورته کړي او که چېرته تاسو د خپلو دوستانو له پلرونو او مشرانو سره خبرې کوي، نو مجبور ياست، چې بيا له Yeon-sae او Jin-Ji له ويوونو څخه گټه واخلي۔ اول ئې د يو عادي احترام په مانا کارول کښېږي او دوهم ئې د درې چنده محترم په توگه کارول کېږي، چې د دوي دا کار په ټولنه کښې مشرانو ته د احترام په خاطر تر سره کېږي۔ ۶

کومې ځانگړنې، چې کوريايي ژبې درلودې، جاپاني ژبه هم عينې ځانگړنې لري۔ ډېر کله طبيعت په کلتور تاثير کوي او دا اغېزې مونږ په ژبه کښې هم لېدلے شو۔

په جاپاني ژبه کېنې د باران لپاره ۵۰ ډوله ويوننه کارول کېږي . جاپانيان معمولاً د باران لپاره لاندې ويوننه کاروي: تېز، ورو، باد او باران، واوره له باران سره، باران له واورې سره، باراني موسم بغير له لړې، شپني باران، پسرلني باران، ژمني باران، مطبوع باران، چې هر ۱۰ ورځې وروسته ورپېږي، اوږد باران، ناڅاپي باران وروسته له مازديگر څخه..... او ورته نور - ۷

حتا کورني کلتور هم پر ژبه مستقيماً اغېزې لري.

جوآن تاف امريکايي ژبپوه په کال ۱۹۷۷م کېنې په دوه ډوله ماشومانو خپله څېړنه وکړه، چې عمرونه ئې درې کاله وي . د اولې ډلې د ماشومانو پلرونه او مېنډې تخصص لرونکي وي، د دوهمې ډلې د ماشومانو پلرونه تخصص نه درلود . د دې څېړنې په پايله کېنې جوآن تاف دې نتيجې ته رسېدلې وي، چې کوم ماشومان متخصص پلرونه او مېنډې نه درلودې، دوي په ژبه کېنې د منطق، تجربو، راتلونکو پېښو، برنامو، انگيزو او لرليد څخه گټه نشوای پورته کولاي او نه پرې پوهېدل، چې څه ډول د يوې پوښتنې او يا يو کار په اړه له بل ماشوم سره منطق او دليل ووائي . ۸

که څه هم دا ماشومان په دليل او منطق ويلو کېنې پوره قدرتمند نه وي، ولې دا يو ډول وړاندوينه وه، چې دوي خپل فکر پر ژبه نشوای څرگندولاي . د دوهم ځل لپاره همدغه ماشومان د پنځه نيم او شپږو کلونو تر منځ د بيا ځل لپاره تر څېړنې لاندې ونيول شول، په دې ځل څېړنه کېنې دا په ډاگه شوه، چې د بې تخصصه ميندو او پلرونو ماشومان د خپلو خبرو اترو پر وخت له لنډو او ساده ځوابونو څخه گټه پورته کوي . دلته دا په ډاگه شوه، چې مونږ کولاي شو، د يوې ټولنې کلتور د هغو په ژبه کېنې ووينو - نو اوس پوښتنه دا ده، چې ايا ژبه هم پر کلتور باندې اثر لري؟ -

په همدې توگه کلتور او ژبه دوره د يوې بشري ټولنې د ژوندي پاتې کېنېدو خور تينگې او پخې متې (ستنې دي . که چېرې

څوک دا تصور کوي، چې انساني ټولنه د ژبې او کلتور څخه پرته خپل ژوند او بقا ته دوام ورکولای شي، داسې مثال لري، لکه څوک، چې ادعا کوي، چې يوه کوټه د ديوالونو څخه پرته او په يوازې ځان دريداي شي، حال دا، چې دا محض او خيال دي او بس. ۹

په کلتور د ژبې اغېزې:

لکه څنگه، چې په کوريا کې د ملکيت گډ احساس، مشرانو ته احترام، د ملکي جمع ضميرونو کارونه او د يوې شي لپاره د څو ويونو کارول وړاندې شول، همدارنگه په خبرو کې مشرانو ته احترام کول د کوريايي ماشومانو په خټه کې اغېزې شوي، چې څه ډول مشرانو ته احترام وکړي؟ دا ټول د دوي په کلتور کې ځانگړي ځاي لري. ژبپوهانو په کلتور باندې د ژبې پر اغېزو گڼې څېړنې ترسره کړې.

کريستين فالتيس په کال ۱۹۹۸م کال کې يوه څېړنه وکړه، نوموړې دې نتيجې ته رسېدلې، چې که چېرې د يو ماشوم په کور کې ژبې د کارولو طريقه د مدرسې او بنسټونو له ژبې سره اړيکه ولري، نو په دې اساس ماشوم کولای شي، په دې برخه کې بنسټ لاس ته راوړنې ولري، چې دا کار د ماشومانو پرمختگ ته لاره هواروي او تر څنگ ئې په خپل ځان باور هم پياوړي کېږي. ۱۰

ليرا بروډيتسکي (Lera Boroditsky) د اتانفورد پوهنتون استاد او د ژبې او درک د برخې متخصص، په کال ۲۰۱۰ کې يوه څېړنه کړې، چې په وال سټيرټ ژورنال کې خپره شوې وه.

نوموړې د خپلې څېړنې په برخه کې دا په ډاگه کړه، چې ژبه د انسان په وړتياوو لکه پېچليو ستونزو، وخت، شمار، د موسيقي

اوازونه، کورنۍ اړيکې، اخلاقو او احساساتو ژورې اغېزې لري. ۱۱

د مثال په ډول روسي ژبه د آبي او تېزو رنگونو لپاره گڼ شمېر ويونونه کاروي. روسيان په بصري ډول د تېزو رنگونو په پېژندنه کې له ښه قدرت څخه برخمن دي. يا دا، چې د استراليا بومي قبایل د ښي او چپ طرف له پاره له شمال،

جنوب، شرق او غرب ويونو څخه ډېره گټه اخلي، چې دا قبيله په هوائی سیستم کښې د سمت يا مسير په پېژندلو کښې ځانگړې وړتيا لري.

يا دا، چې د برازيل د امازون په پيراهان نومي قبيله کښې د شمېرو پر ځاي د لږ او ډېر ويوونه کارول کښېږي، چې ددې قبيلې خلک د شمېرو په زده کړه کښې کمزوري گڼل کښېږي. همدارنگه په جاپاني او اسپانوي ژبو کښې د يوشی د سبب په تړاو خبرې نه کښېږي. د مثال په ډول احمد تخته ماته کړه، دوي فقد وائي تخته ماته شوه. ددې دواړو ژبو ويونکي د حادثې د عامل په يادولو کښې کمزوري دي.

هغه فلم، چې د انگرېزي، جاپاني او اسپانوي ژبې ويونکو لپاره د مهم او غېر مهم حادثاتو د معلومولو په خاطر د سيالۍ په ډول په لاره اچول شوي وي، انگرېزانو وکولای شوي، چې د يو حادثې عامل په ښه شان درک او په ياد ولري، ولې جاپانيانو او اسپانويانو ونشوای کولای په دې سيالۍ کښې گټونکي شي، ځکه جاپانيان او اسپانويان د عامل د درک په برخه کښې کمزوري دي.

د انگرېزي، عبري او پورمپورا (د استراليا بومي) ژبو ويونکو څخه غوښتل شوي وي، چې د يو انځور له لېدو څخه وروسته بايد دا انځور بېرته پر ځمکه رسم شي. انگرېزانو دا انځور تل له چپ څخه په ښي طرف انځور او، عبريانو دا کار بيا برعکس تر سره کاوه او پورمپورايي وگړو دا کار له شرق څخه د غرب په طرف رساوه، چې دا کار د انگرېزانو، عبريانو او پورمپوريانو لخوا د فکري بدلون او د لېکلو د مسير د بدلون په وجه تر سره کښېده.

همدغه د ژبې او کلتور نږدې اړېکښې ددې باعث شوې، چې په ټولنه کښې زمونږ مشران د تجربې په ډول د خپلو کړنو د اصلاح کولو په خاطر له ژبې څخه د وسيلې په توگه گټه پورته کړي، د مثال په ډول:

نه وایم: چې دا موضوع پر تاسو پورې اړه نه لري.

وایم: چې دا موضوع زه په خپله حل کوم.

يا ونه وایم: په درد مو نه لگېږي.

بلکښې وایم: زما سره مناسب نه دي.

پورتنېو غونډلې وړاندیز کوونکې غونډلې دي، چې تر ډېره مشهورې او بنکې دي. اما په باطن کې د دا ډول وړاندیز کوونکو غونډلو په کارولو سره د وخت پر خلاف خپلو خطاب کوونکو ته احترام لرونکې دي. د انگریزي ژبه او کلتور:

انگریزان چې د تولید په برخه کې پیاوړې دي، د دوي دا پیاوړتیا مستقیماً په انگریزي ژبه کې څرگندېږي. انگریزان کوم وییونه، چې تولیدوي، اکثریت ئې د فني علومو اړوندېږي. د دې ژبې اکثریت ویونکي په ټولنيزه او کلتوري برخه کې نوي وییونه جوړوي، چې تل ئې ژبه د بدلون په حال کې ده. په امریکې کې د نويو وییونو د جوړېدو په برخه کې کوم کلتوري یا ژبنيزه ډله کار نه کوي، بلکې اکثریت نوي وییونه د لومړي ځل لپاره د رسنيو لخوا وړاندې کېږي. که چېرته دا نوي وییونه د خلکو لخوا ومنل شول، له هغه وروسته دا وییونه په امریکایي کلتور کې خپل ځای پیدا کوي.

په انگریزي ژبه کې د نويو وییونو د جوړېدو په تړاو دا مثال ډېر مشهور دي، چې زه ئې دلته یادونه کوم.

د جورج بوش د ریاست جمهوري په اخیرو کې د نفتو قیمت ډېرې په تېزۍ سره لوړ شو، چې دا قیمتونه د بنزینو دوه برابره شول، امریکایان به د معمول په څېر په نورو کلونو کې د اوږې په رخصتیو نورو ایالاتونو ته د چکر په خاطر تلل، خو دا کال (۲۰۰۸م) کې ډېرې امریکایان د تیلو د بیو د لوړوالي او د هېواد له اقتصاد سره د همکارۍ په خاطر پر کور پاتې شول، خو امریکایي رسنيو د دوي دا کار وستایه او دې وضعیت ته ئې د Staycation نوم ورکړ. دا ترکیبي ويي له Stay پاتې کېدل او Vacation رخصت څخه رامنځته شوي، چې په کور کې د پاتې کېدو په مانا کارول کېږي. ۱۲

بل مثال ئې د Freegan د ويي دي، په ۹۰ میلادي پېړۍ کې په غرب کې د مصرف کوونکي اقتصاد پر خلاف خلکو خپل مبارزه شروع کړه او په هر څه ئې ولکه تېنګه کړه. دا حرکت د خلکو لخوا افراطي وګڼل شو، چې د لومړي ځل لپاره

دې حرکت ته رسنیدو د Freegan وبي وکاروه او وروسته ترې د خلکو لخوا په پراخه ډول وکارېدې . دا وبي هم یو ترکیبي وبي دي، چې Free ئې د ازاد او Vegan ئې د وښو خوړونکي ته وائي، دي وښو خوړونکو به د حیواناتو غوښته خوړل په حیواناتو ظلم باله او بازار کښې به ئې د هر ډول محصولاتو له ډېروالي سره مخالفت کاوه-۱۳

انگریزان هر کال په اوسط ډول ۱۰۰۰ وییونه او جوړښتونه تولیدوي، چې د دوي دا کار اکثریت پر تولید راخرخي . د دوي دا کار ددې باعث گرځي، چې د انگرېزي ژبې د بقا ضمانت ورکړي . د یوې ټولپوښتنې له مخې په ۲۰۱۷م کال کښې یوازې په دریو میاشتو کښې ۱۴۷ وییونه د اکسفورډ ډېکشنري ته ورزیات شوي دي، چې ددې انلان ډېکشنري نوې برخه هره درې میاشتې وروسته نشرېږي- افغاني کلتور او پښتو ژبه:

د پښتنو نني کلتور ته په کتو، چې په دې مقاله کښې ورته اشاره وشوه، نسبت تولید ته مصرف کوونکي دي، یعنی په ټوله کښې د پښتنو د تولید له کچې د مصرف کچه لوړه ده، چې د دوي دا کار مستقیماً پر ژبه اغېزې کوي . په دې برخه کښې مجبور یم، چې ځینو واقعیتونو ته اشاره وکړم د مثال په ډول، په پښتني سپمو کښې بوره، چې تر ډېره د کوزې پښتونخوا په سپمو کښې تولیدېږي، نسبت چینایي او عربي بورې ته خپل بازار له لاسه ورکړي . بوت، چپلې، پلاستيکي لوبښي او ورته نور مثالونه، چې د پښتنو په سپمو کښې تولیدېږي، ولې د نورو هېوادونو د تولید تر اغېزولاندې، ډېر کم کارونکي لري-

څه وخت مخکښې بازار ته ولاړم، تر څو سپنې کاغذ د کتاب د چاپ لپاره وپلورم، دوکاندار د وطني کاغذ پر ځای راته پاکستانی، چینایي او ترکي کاغذونه مخې ته کښېښودل او وویل، له وطني کاغذ څخه ارزانه او هم د کیفیت له پلوه لوړ دي او زما ډېري پلورونکي دا کاغذ خوښوي-

کله مې، چې ددې دوکاندار دا خبرې واورېدې، نو ددې خبرو تر شاه پر دو رازونو او حقیقتونو پوه شوم . لومړي د داخلي تولید پر ځای بهرنی تولید په اخیستنې ټینګار، دوهم د خپل کلتور په پرتله د نورو کلتور ته کار . په خپل داخلي تولید مو هم د پښتو پر ځای انگرېزي تر سترگو کېږي او په چینایي، پاکستانی او ترکي کاغذونو بیا یوازې یوازې د یادو هېوادونو ژبه او نښانونه لېدل کېږي-

دلته زما هدف د تولید پر ځای د مصرف څخه نه وي، بلکې دا پدېده په خپل ځان کېښې د اهمیت وړ ده . په افغانستان کېښې د اخترانو او نوي کال په ورځو کېښې د کالیو د جوړولو لپاره اکثریت خلک خپل وړاندېزونه کوي . که فکر وکړو نو نسبت خپل افغاني کلتوري کالیو ته مونږ د بهرنیو کلتوري کالیو ته زیات ارزښت ورکوو، دا هم په ټولنه مستقیم اثر کوي .

په افغاني کلتور کېښې دا ډول پدېدو ډېرې انعکاس کړي، دا موضوع یوازې په ښه او بد نه خلاصه کېږي . له بهرنیو تولید څخه ګټه اخیسته، یوازې زمونږ پر کلتور اثر نه کوي، بلکې په ژبه کېښې ډېرې هغه وییونه، چې مونږ ئې کاروو، ورو ورو له منځه وړي او خپل ځای بهرنیو وییونه ته پرېږدي . دا کار نه یوازې په افغاني ټولنه کېښې د تولید له لارې کېږي، بلکې په راډیوګانو او تلوېزيونو کېښې د اړوندو تولیداتو اعلانات خپرول هم له دې پدېدې سره مستقیماً همکاري کوي او ژبه خپل اصلي وییونه نورو ژبو ته پرېږدي .

په کرکښې کېښې د کارېدونکو وییونو مثال، پخوا به د کرکټ په برخه کېښې د انګرېزي وییونه کارېدل، ولې اوس مونږ خپل پښتني وییونه کاروو، لکه ویکټ کېپر (ویکټ ساتونکي) امپایر (لویڅار) ګراوند (لویغالي) پلیر (لویغاري) او ورته نور . . . د معمول په څېر ویلای شو، چې پښتو د هويت پېژندلو لوي او مهم عناصر دي او باید د خپل هويت د ساتلو په پار د نورو ژبو د وییونو پر مقابل کېښې خپل وییونه وکاروو .

مګر په ژبه کېښې د نویو وییونو جوړول، خپله ژبه د تخلیق او تولید ژبه ګرځول، د نورو تولیداتو په مقابل کېښې خپلو وطني تولیداتو ته اهمیت او ارزښت ورکول، له ژبې او مستقیماً د کلتور له پیاوړتیا سره کومک کوي .

ددې لپاره په ژبه کېښې د نویو وییونو جوړل باید د ژبې پرمختګ او پیاوړتیا وبلل شي، نه د بهرنیو ژبو په مقابل کېښې اقدام، ځکه دا کار د ژبې، کلتور او ټولني د پرمختګ او پیاوړتیا په مانا دي .

References

۱. Bahan, Dr Latip (translation) – Koltor pohana, de masqaw chap, 1999 Kabl -
۲. Palyal, Said Muhammad Amin (seen – mem – Amin Palyal) – Zaba aw bashari kar, Kabul majala, de Afghanistan de wolomo Acadimy, de zabo aw adabyato markaz, pakhto tolana, 9 gana, 1354 hej kal -
۳. Sobman, Ali Muhammad – Zaba aw wena, Kabul majala, pakhto tolana, dawlati matba, 9 gana, 1356 hej kal -
۴. Pakhto qamos, lomerai tok, pakhto tolana, dawlati matbi, 1330 hej kal -
۵. Pakhto Aryana diyratul marif, fenzam tok, Aryana dayratul marif tolana, dawlati matbai, 1354 hej kal -
۶. Taniwal, molajan, zaba aw tolan – Kabul majala, de zabo aw adabyato markaz, pakhto tolan, dawlati matbai, 12 gana, 1366 hej kal -
۷. Qandid aqadmesin, muhammad Ibrahim atai, de pakhto pe dastan yawa tahleli serana, de etlai ato aw koltor wazarat, de nasharato reyasat, dawlati matai, 1370 hej kal -
۸. Pakhto pakhto tashrehi qamus, saloram toq, de Afghanistan de wolomo aqadimy, de zabo aw adabyato markaz, doham chap, (Medotec), Kabul, 1383 hej kal -
۹. Qanded aqademisn muhammad sediq rohi, folklore pezandana, de Afghanistan de welomo academy, de zabo aw adabyato markaz, pakhto tolana, Kabul, 1365 hej kal -
۱۰. Beros koyain, dar amid ba jamiya shnasi, terjoma muhsin salasi, Tehran, parhang masir, 1385 hej kal
۱۱. Beros koyain, mobany jama shnasi, tarjoma dr Ghulam abas, Tehran, smat, 1390 hej kal -
۱۲. Yusif, eich, fekhtar, tolan pohana, de abdul rauf khpulwak zebara, Kabul pohantoon, 1353 hej kal -
۱۳. Cheranwal, taniwal, mulajan, zaba aw tolana, de Afghanistan de welomo academy, de zabo aw adayato merkaz, 1388 hej kal -